

STUDIA OBSZARÓW WIEJSKICH
2017, tom 47, s. 77–97
<https://doi.org/10.7163/SOW.47.5>

KOMISJA OBSZARÓW WIEJSKICH
POLSKIE TOWARZYSTWO GEOGRAFICZNE
www.ptgeo.org.pl

INSTYTUT GEOGRAFII I PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA
POLSKA AKADEMIA NAUK
www.igipz.pan.pl

Zasoby lokalne obszarów wiejskich w strefach podmiejskich – endogeniczny czynnik rozwoju czy efekt wpływu miasta centralnego

Local resources of rural areas in suburban areas – endogenous development factor or the effect of the central city impact

Barbara SZYDA¹ • Marta BICZKOWSKA²

¹ Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział nauk o Ziemi UMK w Toruniu, Katedra Gospodarki Przestrzennej i Turyzmu
ul. Lwowska 1, 87-100 Toruń
bszyda@umk.pl

² Dolnośląskie Centrum Rozwoju Lokalnego
ul. Jedności Narodowej 45b, 50-260 Wrocław
biczowska.marta@gmail.com

Zarys treści: Celem artykułu była próba określenia głównych determinant rozwoju obszarów wiejskich w zasięgu najsilniejszego oddziaływania ośrodka miejskiego, tj. w strefie podmiejskiej (na przykładzie Kielc i Wrocławia). Została ona dokonana na podstawie oceny poziomu rozwoju zasobów lokalnych (czynnik endogeniczny) w kontekście siły powiązań z miastem centralnym. W wyniku procesu badawczego określono grupy zasobów, które najsilniej generują impulsy rozwojowe. Ponadto potwierdzono, że strefy podmiejskie to obszar zachodzenia specyficznych sprzężeń zwrotnych pomiędzy posiadanymi zasobami a relacjami miasto-wieś. Wskazano również, że zmiany zachodzące w strefach mają ten sam kierunek, jednak ich natężenie jest uwarunkowane wielkością i rangą miasta centralnego.

Słowa kluczowe: zasoby lokalne, strefa podmiejska, Kielce, Wrocław.

Wprowadzenie

Realizowana współcześnie polityka regionalna opiera się na działaniach zmierzających do zintegrowanego rozwoju jednostek samorządowych, obejmującego w większym stopniu aspekt powiązań funkcjonalno-przestrzennych. Podejście to wymusza zmianę spojrzenia na ocenę szeroko rozumianego kapitału lokalnego dostępnego na terenach wiejskich. Kapitał terytorialny, utożsamiany również z pojęciem zasobów lokalnych, funkcjonuje w polityce rozwoju od 2001 r., kiedy to wskazany został w dokumencie *Territorial Outlook* (OECD 2001, za: Wojnar 2012). Według autorów powyższego opracowania jest to szeroki zestaw czynników składających się zarówno z zasobów materialnych, jak i niematerial-

nych, obejmujących takie cechy terytorium, jak: położenie, posiadane zasoby naturalne, zdolności produkcyjne czy szeroko pojęty kapitał społeczny (mierzalny i niemierzalny). Jak wskazuje K. Wojnar (2012, s. 14) zasoby kapitału terytorialnego, w kontekście planowania rozwoju, podzielić można na 4 grupy: infrastruktura i struktura osadnicza, kapitał poznawczy, kapitał kulturowy i tożsamość oraz kapitał społeczny i relacyjny. Według T. Markowskiego (2013, za: Przygodzki 2015) kapitał terytorialny to „korzyści zewnętrzne wytwarzane i dostępne w wyniku (...) interakcji użytkowników względnie wyodrębnionego terytorium. Stanowi on specyficzne dobro dla użytkowników obszaru funkcjonalnego. Tym samym decyduje o spójności terytorialnej”.

Stan i jakość kapitału oraz dostępność do jego zasobów determinuje rozwój nie tylko jednostki, ale i całego regionu. Zgodnie z koncepcją rdzenia i peryferii (Friedman 1972) impulsy rozwojowe koncentrują się w miejscach o wysokim poziomie rozwoju będących wypadkową jakości i stopnia wykorzystania istniejących zasobów. Szeroko rozumiane zasoby lokalne stanowią o występowaniu biegunów wzrostu (Perroux 1995), które utożsamiane są z lokalizacją ośrodków miejskich. Niemniej jednak, jak zauważa K. Heffner (1997), swoiste centra rozwojowe oparte na koncentracji zasobów kapitałowych znajdować się mogą również na obszarach wiejskich. Również na posiadanych zasobach (wewnętrzne czynniki rozwoju) oparte są kierunki i dynamika rozwoju (Parysek 1997). Jednak ich lokalizacja nie przesądza o randze jednostki oraz tempie i kierunku jej przekształceń; kluczowym jest bowiem sposób ich wykorzystania (Przygodzki 2015). Ich właściwe aktywowanie dla zwiększenia konkurencyjności regionu decyduje o wartości zasobów, a tym samym o ich „przydatności” dla kreowania impulsów rozwojowych.

Szczególnym obszarem zainteresowań w kontekście kreowania rozwoju w oparciu o specyfikę zasobów lokalnych jest strefa bezpośredniego oddziaływania miasta na najbliższe otoczenie, tj. strefa podmiejska. Jest to szczególne miejsce styku i zachodzenia specyficznych sprzężeń zwrotnych między zasobami kapitału lokalnego a siłą oddziaływania ośrodka miejskiego. Uznać je można za swoiste „wiejskie obszary sukcesu”, które jak wskazuje K. Czapiewski (2012, s. 12) „odznaczają się wysokim potencjałem endogenicznym, wysokim poziomem atrakcyjności dla czynników egzogenicznych (...), cechują się korzystną lokalizacją w przestrzeni regionu (...), odznaczają się wysokim poziomem lokalnej aktywności społecznej”. Jest to system przestrzenno-funkcjonalny, w którym współzależność zależy od odległości. Jest to część przestrzeni geograficznej podlegającej szczególnie dynamicznym przekształceniom. Dokonują się tu niemal z dnia na dzień przemiany o charakterze demograficznym, ekonomicznym, przestrzennym i społecznym, powodując nietrwałość jakichkolwiek granic (Liszewski 1985). W związku z ciągłością i zmiennością zjawisk oraz procesów społecznych, ekonomicznych oraz przestrzennych, jakie obserwowane są w gminach sąsiadujących z miastami, w literaturze przedmiotu pojawia się wiele pojęć mających na celu jak najlepsze określenie zasięgu, roli, a także funkcji strefy podmiejskiej wynikającej z zasobów lokalnych oraz siły i kierunku powiązań. Spotkać więc można różnorodne pojęcia stosowane jako synonimy; w literaturze polskiej: suburbia, strefa zurbanizowana, strefa miejsko-wiejska, zaplecze miasta, obszary okołomiejskie, peryferia miejskie, strefa ciężenia miasta, obszar zainwestowania miejskiego, przestrzeń umiastowiona; w literaturze anglojęzycznej: *rural-urban fringe*, *suburban area*, *sprawl*, *technourb*, *edge-city*, *edgeless city*, *faceless city* (Bański 2008, 2012; Gonda-Sroczyńska 2009, Solarek 2013). W rzeczywistości większość z przytoczonych pojęć odnosi się tylko do wybranych zagadnień związanych z problematyką strefy

podmiejskiej, lub obejmuje większe obszary (układy osadnicze), w których stanowi ona tylko jeden z elementów.

Tego, jak bardzo zróżnicowanym, dynamicznym i stale ewoluującym obszarem jest strefa podmiejska, dowodzi dyskurs toczący się na temat jej miejsca w systemie osadniczym. Według K. Dziewońskiego (1987) za strefę podmiejską należy uznać obszar odrębny od obszarów sąsiednich – miejskich i wiejskich, charakteryzujący się występowaniem zjawisk typowych dla strefy podmiejskiej – nieobecnych lub nieliczących się w miastach i na terenach wiejskich. Zjawiska owe zachodzą mogą w środowisku społecznym – dotyczą ludzi i społeczności przebywających (mieszkających, pracujących, wypoczywających) na terenie strefy podmiejskiej, jak również w krajobrazie – środowisku naturalnym oraz środowisku materialnym (urządzenia trwałe tworzone przez człowieka).

S. Liszewski (1985) szczególną uwagę zwraca na bliskie sąsiedztwo i wielorakie powiązania obszaru z miastem, w wyniku których jest on nieustannie przekształcany. Podobne ujęcie strefy podmiejskiej prezentuje J. Jakóbczyk-Gryszkiewicz (1998). Odnajdziemy je również w pracach R. Pryor (1968), J. Beaujeu-Garnier i G. Chabot (1971), B. Barbier (1985), G. Cherry (1974, 1985), G. Dematteis (1985), M. Kotera (1985), L. Straszewicza (1985), P. Rowe (1991), E. Rydza (2003), P. Droedge (2006), J. Bańskiego (2008) czy K. Solarek (2013), w których akcentuje się koegzystencję strefy podmiejskiej z miastem ją kształtującym. Ponadto W. Maik (1985) i J. Jurek (1991) podkreślają czasową i przestrzenną zmienność strefy podmiejskiej, co uwidacznia się w zmianach morfologii obszarów podmiejskich, ale także w przemianach funkcji przez nie pełnionych – strefa podmiejska, stanowiąc przedłużenie obszaru miasta, pełni te funkcje, które ze względów ekonomicznych i społecznych, nie mogą być rozwijane w mieście.

Podsumowując powyższe rozważania, można stwierdzić że strefa bezpośredniego sąsiedztwa ośrodka miejskiego „jest elementem zaplecza miasta; terenem, na którym można zaobserwować przemiany przestrzenne, społeczne i ekonomiczne, przy jednoczesnym zatracaniu oznak tradycyjnie pojmowanej wsi pod wpływem czynnika dominującego, jakim jest wpływ miasta. Jest to zatem przestrzeń, w której mieszają się ze sobą cechy dwóch odmiennych elementów – miasta i wsi, energii i bierności, nowoczesności i zacofania” (Szyda 2016, s. 32).

Metodologia

Za obszar badań przyjęto 18 gmin tworzących strefę bezpośredniego oddziaływania dwóch ośrodków miejskich: Wrocławia i Kielc (ryc. 1)¹. Wybrane do porównania obszary charakteryzuje różny potencjał demograficzny, gospodarczy, różne uwarunkowania lokalizacyjne i historyczne. Łączy pełniona przez nie funkcja administracyjna, wynikająca z rangi stolic województw. Zgodnie z klasyfikacją miejskich obszarów funkcjonalnych opracowaną na potrzeby *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* (KPZK 2030, s. 196) miasta te charakteryzują się odmienną rangą. Wrocław wskazany został jako miasto metropolitalne, natomiast Kielcom przyznano rangę ośrodka krajowego.

Zakres czasowy badań objął lata 2002 i 2014. Na etapie tworzenia macierzy informacji przestrzennych ustalono podział cech na 3 kategorie: zasoby społeczne, zasoby ekono-

¹ Przedmiotem artykułu nie jest delimitacja stref podmiejskich. Zakres badanych stref podmiejskich został wyznaczony w oparciu o kryteria delimitacyjne wypracowane w pracach: M. Głaz (2010) i B. Szyda (2016).

miczne, zasoby przestrzenne. Dla każdej z grup uwarunkowań określono listę zmiennych diagnostycznych – ich wyboru dokonano w sposób aksjomatyczny. Za istotny uznano wybór takiego zbioru mierników, który dobrze dyskryminuje obiekty, a przy tym jest słabo skorelowany wewnątrznie i opisuje cechy silnie skorelowane z cechami odrzuconymi, tj. do pewnego stopnia reprezentuje je. Źródłem danych dla wybranych mierników (tab. 1) była statystyka publiczna – informacje publikowane w Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Ryc. 1. Obszar badań
Źródło: opracowanie własne.
Research area
Source: own compilation.

Przyjęte do dalszego etapu cechy zostały następnie poddane procedurze standaryzacji, przez co stały się porównywalne, a ich rozkłady statystyczne mają średnią równą zero oraz wariancję i odchylenie standardowe równe jedności (Racine i Raymond 1977). Procedurę obliczeń wykonano według wzorów:

$$t_j = \frac{x_j - \bar{x}_j}{\delta_j} \quad \delta_j = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N (x_{ij} - \bar{x}_j)^2}{N}} \quad W_i = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n t_j$$

gdzie:

- t_j – znormalizowana wartość cechy diagnostycznej j w jednostce i ,
- x_{ij} , t_{ij} – pierwotna oraz zestandaryzowana wartość obserwacji j w jednostce i ,
- $\bar{x}_j$ – średnia arytmetyczna cechy j ,
- δ_j – odchylenie standardowe wyznaczone z obserwacji j ,
- W_i – średnia wartość znormalizowana,
- N – liczba cech diagnostycznych.

Spśród taksonomicznych mierników rozwoju zdecydowano się na zastosowanie syntetycznego wskaźnika rozwoju w formie średniej wartości znormalizowanej wskaźników składowych. Pozwoliło to uporządkować jednowymiarowo badane jednostki przestrzenne.

Analiza przestrzenna obejmowała zarówno ocenę stanu zasobów w obrębie każdej z analizowanych cech, jak i ocenę wskaźnika syntetycznego. Podstawą do wydzielenia klas są przedziały wartości wyznaczone na podstawie odchylenia standardowego (δ_j) od średniej arytmetycznej ($\bar{X}_j$) (Kaczmarek i Parysek 1977). Po przeprowadzeniu standaryzacji dla każdej z grup uwarunkowań dokonano podziału zbioru jednostek na 3 klasy. Pozwoliło to na przypisanie każdej jednostce przestrzennej odpowiedniego poziomu uwarunkowań, tj. niskiego (poniżej $-0,5*\delta$), średniego (od $-0,5*\delta$ do $+0,5*\delta$), wysokiego (od $+0,5*\delta$ do $+0,75*\delta$) poziomu zjawiska. Działanie to przeprowadzono odrębnie dla każdego przekroju czasowego (tab. 2).

Tabela 1. Wartości średnie zmiennych wybranych do analizy

Rok	Zasoby społeczne				Zasoby ekonomiczne				Zasoby przestrzenne				
	gęstość zaludnienia (os./km ²)	przyrost naturalny/1000 mieszkańców	saldo migracji/1000 mieszkańców	organizacje pozarządowe/1000 mieszkańców	wskaźnik obciążenia ekonomicznego	liczba osób przyjeżdżających do pracy przypadająca na 1 osobę wyjeżdżającą do pracy*	udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (%)	współczynnik przedsiębiorczości (podmioty gospodarki narodowej osób fizycznych/1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym)	udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem (%)	udział gruntów leśnych i rolniczych o zmienionym przeznaczeniu	udział terenów zabudowanych i zurbanizowanych w powierzchni gminy (%)	sieć rozdzielcza kanalizacyjna/100km ² (km)	liczba budynków mieszkalnych/1000 mieszkańców
	A1	A2	A3	A4	B1	B2	B3	B4	C1	C2	C3	C4	C5
SP Kielce													
2002	117	2,0	6,6	1,5	66,2	0,53	17,0	53,2	58,3	1,8	7,0	24,9	235,3
2014	131	2,0	4,4	2,6	52,7	0,53	8,2	70,4	77,5	8,8	7,4	100,4	245,9
SP Wrocław													
2002	91	0,3	13,2	1,0	59,6	0,69	11,2	67,9	61,1	6,0	8,5	19,3	211,5
2014	125	4,0	19,6	3,3	53,9	0,69	3,5	99,7	76,4	6,7	8,9	68,7	245,9
SP Kielce i Wrocław razem													
2002	104	1,1	9,9	1,3	62,9	0,61	14,1	60,6	59,7	3,9	7,8	22,1	223,4
2014	128	3,0	12,0	2,9	53,3	0,61	5,8	85,0	76,9	7,8	8,2	84,5	245,9

* Przyjęto wartość wskaźnika dla 2006 i 2014 roku, ze względu na brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Tabela 2. Poziom rozwoju zasobów lokalnych (wartość wskaźników syntetycznych)

Zasoby społeczne				Zasoby ekonomiczne			
2002		2014		2002		2014	
Zagnańsk	-0,78	Zagnańsk	-1,11	Strawczyn	-1,20	Piekoszów	-0,80
Miękinia	-0,77	Daleszyce	-1,04	Górno	-1,19	Zagnańsk	-0,76
Żórawina	-0,58	Piekoszów	-0,67	Piekoszów	-1,04	Górno	-0,65
Wisznia Mała	-0,54	Górno	-0,26	Daleszyce	-0,96	Strawczyn	-0,58
Daleszyce	-0,50	Sitkówka- -Nowiny	-0,19	Zagnańsk	-0,80	Daleszyce	-0,49
Kąty Wrocławskie	-0,44	Miękinia	-0,17	Masłów	-0,55	Oborniki Śląskie	-0,33
Oborniki Śląskie	-0,29	Masłów	-0,07	Morawica	-0,36	Miedziana Góra	-0,24
Siechnice	0,07	Wisznia Mała	-0,07	Miedziana Góra	-0,30	Morawica	-0,16
Czernica	0,09	Żórawina	-0,06	Czernica	0,24	Sitkówka- -Nowiny	-0,02
Strawczyn	0,09	Strawczyn	-0,03	Miękinia	0,24	Masłów	0,03
Piekoszów	0,11	Kąty Wrocławskie	0,00	Żórawina	0,24	Czernica	0,05
Długoleśka	0,27	Morawica	0,12	Kąty Wrocławskie	0,41	Kąty Wrocławskie	0,27
Kobierzyce	0,33	Oborniki Śląskie	0,21	Wisznia Mała	0,55	Miękinia	0,39
Sitkówka- -Nowiny	0,37	Miedziana Góra	0,29	Kobierzyce	0,74	Długoleśka	0,49
Górno	0,40	Czernica	0,43	Długoleśka	0,80	Wisznia Mała	0,55
Morawica	0,57	Kobierzyce	0,51	Oborniki Śląskie	0,92	Żórawina	0,55
Masłów	0,62	Długoleśka	0,73	Sitkówka- -Nowiny	1,02	Siechnice	0,79
Miedziana Góra	1,01	Siechnice	1,40	Siechnice	1,23	Kobierzyce	0,90

Zasoby przestrzenne				Poziom rozwoju zasobów			
2002		2014		2002		2014	
Górno	-0,79	Żórawina	-0,81	Daleszyce	-0,66	Zagnańsk	-0,65
Miękinia	-0,77	Miękinia	-0,59	Górno	-0,53	Piekoszów	-0,64
Żórawina	-0,67	Górno	-0,58	Zagnańsk	-0,47	Daleszyce	-0,56
Wisznia Mała	-0,52	Piekoszów	-0,46	Piekoszów	-0,46	Górno	-0,50
Daleszyce	-0,51	Oborniki Śląskie	-0,36	Miękinia	-0,43	Oborniki Śląskie	-0,16
Piekoszów	-0,45	Wisznia Mała	-0,33	Żórawina	-0,33	Miękinia	-0,12
Masłów	-0,16	Daleszyce	-0,15	Strawczyn	-0,25	Żórawina	-0,11
Miedziana Góra	-0,10	Miedziana Góra	-0,14	Wisznia Mała	-0,17	Masłów	-0,05
Kąty Wrocławskie	0,03	Masłów	-0,09	Masłów	-0,03	Miedziana Góra	-0,03
Oborniki Śląskie	0,09	Zagnańsk	-0,08	Kąty Wrocławskie	0,00	Wisznia Mała	0,05
Zagnańsk	0,18	Kąty Wrocławskie	-0,03	Miedziana Góra	0,21	Strawczyn	0,06
Czernica	0,32	Kobierzyce	0,28	Czernica	0,21	Kąty Wrocławskie	0,08
Strawczyn	0,35	Siechnice	0,36	Morawica	0,22	Sitkówka-Nowiny	0,11
Morawica	0,45	Długołęka	0,37	Oborniki Śląskie	0,24	Morawica	0,18
Długołęka	0,47	Sitkówka-Nowiny	0,54	Długołęka	0,51	Czernica	0,39
Kobierzyce	0,55	Morawica	0,58	Kobierzyce	0,54	Długołęka	0,53
Siechnice	0,61	Czernica	0,68	Siechnice	0,64	Kobierzyce	0,56
Sitkówka-Nowiny	0,90	Strawczyn	0,80	Sitkówka-Nowiny	0,76	Siechnice	0,85

 gminy strefy podmiejskiej Kielc

 gminy strefy podmiejskiej Wrocławia

Źródło: opracowanie własne.

Zasoby społeczne

Analizowany obszar zamieszkiwało w sumie ponad 269 tys. mieszkańców², z czego 57% stanowili mieszkańcy strefy podmiejskiej Wrocławia. Renta położenia jednostek wokół Kielc i Wrocławia determinuje ich potencjał demograficzny. Żadnej z dwóch porównywanych stref nie dotyczy problem depopulacji, w odróżnieniu od wielu obszarów wiejskich bardziej oddalonych od miasta wojewódzkiego. W obu przypadkach zanotowa-

² Stan na 31 grudnia 2014 r. (dane GUS).

no przyrost liczby mieszkańców wywołany przepływem ludności (tab. 1). Wzrost atrakcyjności gmin podmiejskich i ich rozwój potwierdza zmiana wartości wskaźnika. W 2014 r. średnia wartość stopy migracji dla obszaru badań wyniosła 12 osób/1000 mieszkańców i była wyższa o 21% względem 2002 r. Uwagę zwraca różnica pod względem dynamiki wartości tego wskaźnika. O ile w gminach podwrocławskich zanotowano zdecydowany wzrost wartości stopy migracji, to w gminach podkieleckich nastąpiło zmniejszenie tempa napływu nowych mieszkańców. Wpływ migracji na zmianę zasobów społecznych polega na ich przemianach ilościowych i jakościowych (Janc 2009, s. 48). Na obszarach charakteryzujących się przyrostem migracyjnym wzrasta bowiem liczba mieszkańców młodych, lepiej wykształconych, przedsiębiorczych.

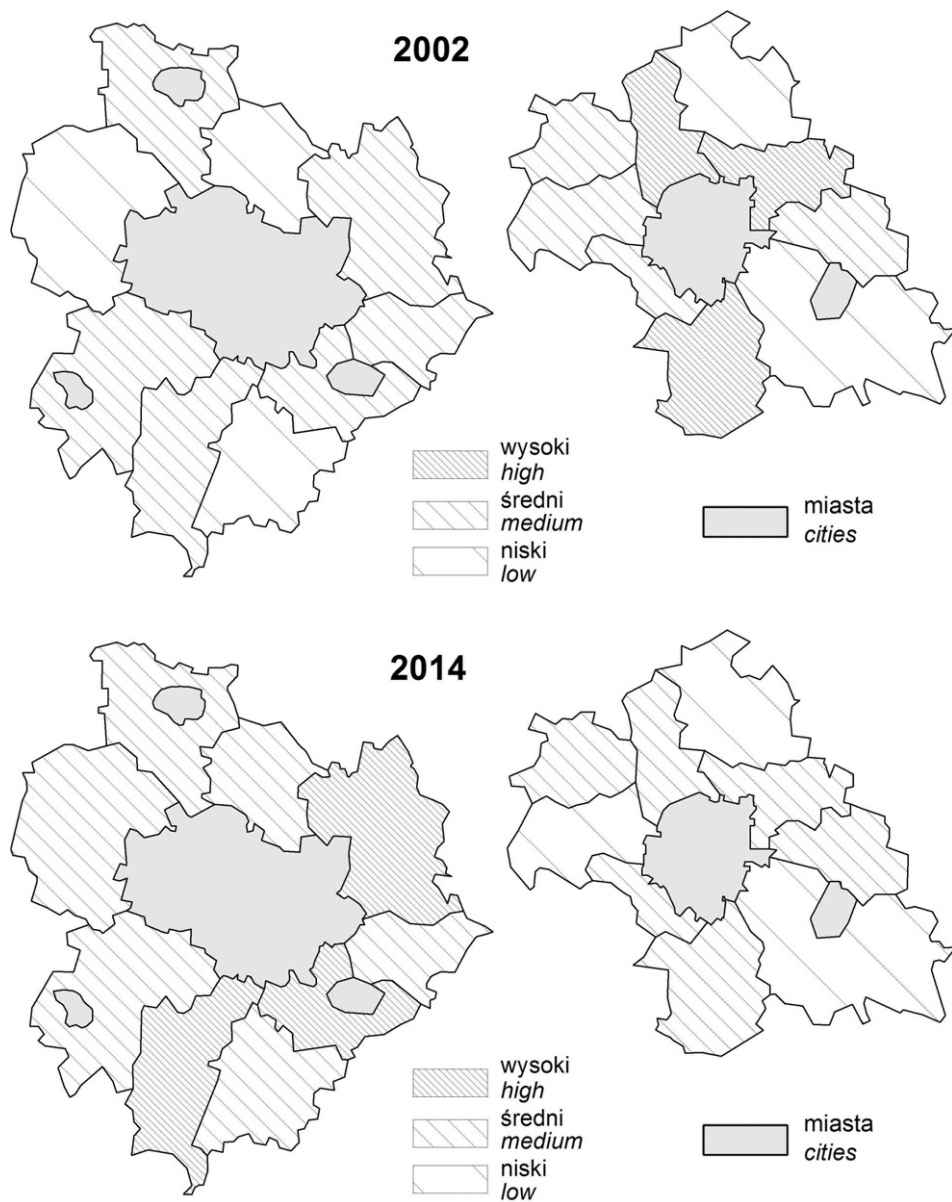
W analizowanym przedziale czasowym zanotowane zostały również korzystne zmiany związane z ruchem naturalnym ludności. Utrzymująca się dodatnia wartość stopy przyrostu naturalnego na średnim poziomie 3‰ sprawia, że przeciętny wiek społeczności lokalnych nie wzrasta, a struktura wiekowa pozostaje stosunkowo korzystna. Procesy demograficzne zachodzące na obszarze badań wpłynęły na wzrost liczby mieszkańców. W okresie od 2002 do 2014 r. wzrosła ona prawie o 25%. Większą dynamiką charakteryzowała się strefa wrocławska, w której liczba mieszkańców wzrosła w tym okresie aż o 36%.

Ocena posiadanych zasobów społecznych objęła również aspekt potencjału organizacyjnego mieszkańców. Jako miarę poziomu aktywności społecznej oraz zdolności i chęci do samoorganizacji wybrano wskaźnik nasycenia organizacjami non-profit. W analizowanych gminach w okresie 2002–2014 odnotowano wyraźny rozwój sektora pozarządowego. W 2002 r. zarejestrowane były na tym obszarze 263 organizacje pozarządowe (14,6 podmiotów/1000 mieszkańców). W 2014 r. liczba ta była już trzykrotnie wyższa. Wartość wskaźnika wyniosła 44,8 podmiotów/1000 mieszkańców przy ogólnej liczbie 806 organizacji pozarządowych.

Analiza przestrzennego rozkładu wartości syntetycznego wskaźnika zasobów społecznych wskazuje na dużą różnicę między analizowanymi strefami oraz zróżnicowanie gmin w ich obrębie (ryc. 2), zarówno w 2002, jak i w 2014 roku. Najliczniejszą grupę stanowią gminy o przeciętnym poziomie rozwoju, w których wartość wskaźnika wyrażona w odchyleniach standardowych waha się między $-0,5*\delta$ a $+0,5*\delta$. Zaobserwowano ponadto symptomy polaryzacji poziomu rozwoju zasobów społecznych w gminach. W analizowanych latach nastąpiła również zmiana struktury przestrzennej wartości wskaźnika. W 2002 r. gminy zlokalizowane w strefie oddziaływania Kielc charakteryzowały się wyższymi wartościami poszczególnych wskaźników cząstkowych (por. tab. 1), a przez to także wyższą wartością syntetycznego wskaźnika zasobów społecznych. W grupie jednostek o najwyższym odchyleniu od średniej znalazły się trzy gminy strefy podmiejskiej Kielc (Morawica $+0,57*\delta$, Masłów $+0,62*\delta$, Miedziana Góra $+1,01*\delta$). W wyniku dynamicznych zmian w strefie podmiejskiej Wrocławia w 2014 r. w grupie jednostek o wysokim poziomie rozwoju zasobów społecznych znalazły się z kolei wyłącznie gminy podwrocławskie (Kobierzyce $+0,51*\delta$, Długotłęka $+0,73*\delta$, Siechnice $+1,4*\delta$).

Analiza rozkładu standaryzowanych wartości wskaźników cząstkowych dla analizowanych stref wokół Wrocławia i Kielc wskazuje na zasadnicze różnice między wybranymi determinantami społecznymi (ryc. 3). Porównanie tych obszarów wykazało, że znaczne dysproporcje dotyczą każdego ze wskaźników cząstkowych. Jedynie w przypadku wskaźnika A1 – gęstości zaludnienia, do 2014 r. różnica między dwoma strefami zmniejszyła się. W przypadku pozostałych zmiennych uległa ona pogłębieniu, przyczyniając się do większej polaryzacji.

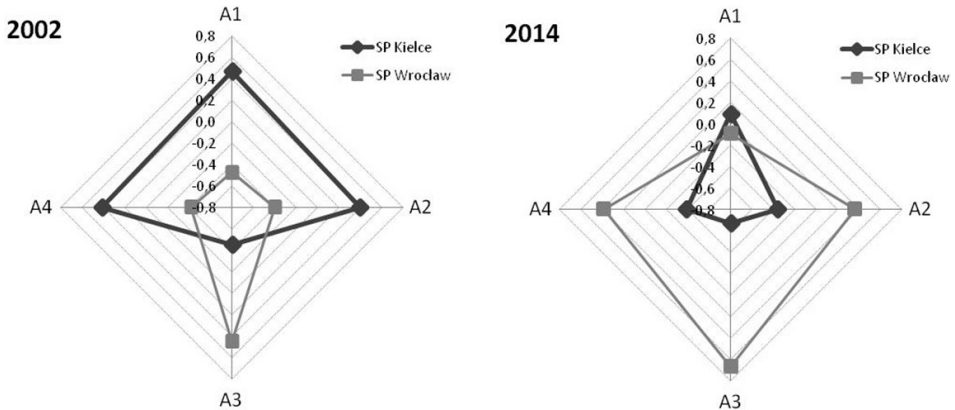

Ryc. 2. Poziom rozwoju zasobów społecznych

Źródło: opracowanie własne.

Level of social resources development

Source: own compilation.

Ryc. 3. Rozkład wartości cząstkowych syntetycznego wskaźnika zasobów społecznych
Źródło: opracowanie własne.

Distribution of the partial values for synthetic indicator of social resources level
Source: own compilation.

Zasoby ekonomiczne

Oceny zasobów ekonomicznych dokonano w oparciu o cechy charakteryzujące sytuację na rynku pracy oraz konkurencyjność lokalnej przedsiębiorczości. Analiza zmiennych diagnostycznych wykazała wyższy poziom rozwoju zasobów gospodarczych w strefie podmiejskiej Wrocławia (por. tab. 1). O wyższym potencjale świadczą wysokie wartości wszystkich przyjętych wskaźników, zarówno w roku 2002, jak i 2014.

Potencjał dostępnych zasobów rynku pracy uwarunkowany jest m.in. czynnikami demograficznymi. Dla potrzeb artykułu przyjęto relację osób w wieku nieprodukcyjnym do osób w wieku produkcyjnym. Analiza zmiany wartości wskaźnika obciążenia ekonomicznego w okresie 2002–2014 wskazuje na spadek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym, przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. W 2014 r. wartość wskaźnika wyniosła 53 osoby, tj. o 10 mniej niż w 2002 r. Sytuacja ta wynika głównie z migracyjnego przyrostu liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym. Odsetek osób w tej grupie wiekowej na całym badanym obszarze w 2014 r. wzrósł, osiągając poziom 66% (względem 63% w 2002 r.).

Potencjał ekonomiczny badanych gmin wynika również z rozwoju działalności gospodarczej. Bliskość dużego ośrodka miejskiego, dobre skomunikowanie i niższe koszty wynajmu nieruchomości na potrzeby prowadzenia działalności gospodarczej, w powiązaniu z utrzymującym się napływem nowych mieszkańców, przyczyniły się do dynamizacji rozwoju zróżnicowanej działalności pozarolniczej. W 2014 r. w analizowanych strefach zarejestrowanych było w sumie 29 378 podmiotów gospodarczych, prawie dwukrotnie więcej niż w 2002 r. Większą atrakcyjnością dla prowadzenia działalności gospodarczej charakteryzowały się gminy podwrocławskie, na terenie których zlokalizowanych było 67% firm. Potwierdzeniem tego faktu jest też wyższa dynamika wzrostu liczby działających firm w strefie podmiejskiej Wrocławia (82%) niż w strefie podmiejskiej Kielc (52%).

Dysproporcje te widoczne są szczególnie w przypadku rozwoju działalności indywidualnej. Analiza rozkładu przestrzennego wskaźnika przedsiębiorczości (liczba podmiotów

gospodarczych osób fizycznych na 1000 mieszkańców) potwierdziła zróżnicowanie gmin strefy podmiejskiej ze względu na rangę ośrodka miejskiego. W gminach skoncentrowanych wokół stolicy województwa świętokrzyskiego odnotowano zarówno niższą wartość wskaźnika (por. tab. 1), jak i słabszą dynamikę zmian.

Wzrost aktywności gospodarczej będącej efektem nakładania się wysokiej jakości zasobów lokalnych oraz wpływu ośrodka centralnego koresponduje z poprawą sytuacji na rynku pracy we wszystkich analizowanych gminach. W 2014 r. odsetek osób bezrobotnych wśród mieszkańców w wieku produkcyjnym wyniósł 5,8% i był prawie trzykrotnie niższy niż w 2002 r. W funkcjonalnej strefie podmiejskiej Kielc zmiana była dużo mniejsza (średnio na poziomie 50%), w związku z czym utrzymał się tam wyższy poziom bezrobocia niż w gminach podwrocławskich (odpowiednio 8,5% oraz 3,6%).

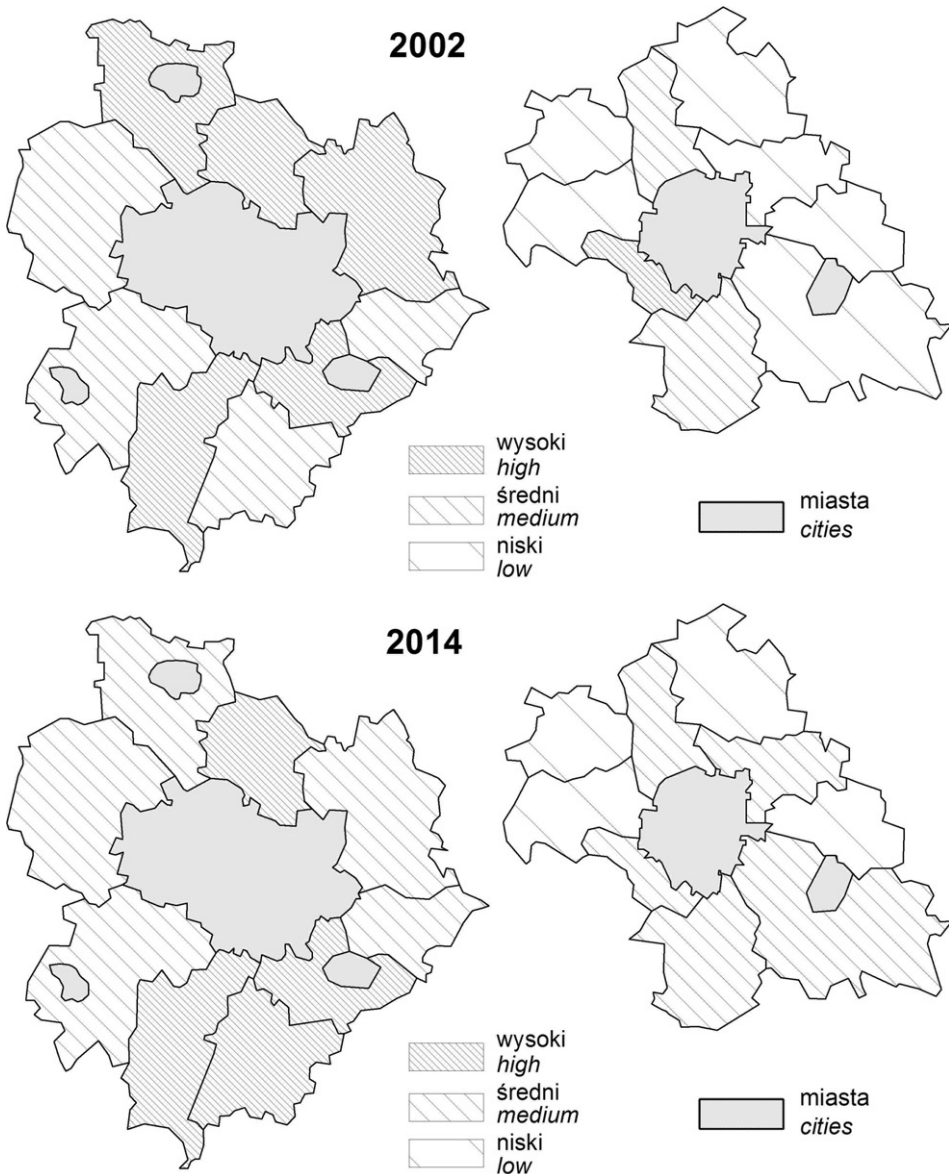
Ważnym zasobem ekonomicznym z punktu widzenia intensyfikacji rozwoju jest dostęp do infrastruktury umożliwiającej lokalizację podmiotów zapewniających miejsca pracy. Uzupelnieniem dla małej przedsiębiorczości, którą odzwierciedla wartość poprzedniego wskaźnika, są duże przedsiębiorstwa – fabryki, centra logistyczne, centra handlowe, często z udziałem kapitału zagranicznego. Powstają one w ramach specjalnych stref ekonomicznych lub parków technologicznych; ich lokalizacja w strefach podmiejskich jest wynikiem działania mechanizmu renty gruntowej i dostępności większych zasobów terenów inwestycyjnych, przy jednoczesnej bardzo dobrej dostępności komunikacyjnej (Szyda 2016, s. 114). Tym samym generowane są czynniki dla zmiany kierunków przemieszczania się na trasie dom–miejsce pracy. W analizowanych strefach, w strukturze przepływów pracowniczych przewagę stanowił ruch dośrodkowy, tj. w kierunku ośrodka centralnego (wartość wskaźnika opisującego relację osób przyjeżdżających do osób wyjeżdżających do pracy wynosi 0,6). Wyjątek stanowią dwie gminy w obszarze funkcjonalnym Wrocławia: Miękinia i Kobierzyce oraz jedna gmina w obszarze funkcjonalnym Kielc: Sitkówka-Nowiny. Na ich terenie zlokalizowane zostały przedsiębiorstwa, które ze względu na swoją rangę zapewniają miejsca pracy nie tylko mieszkańcom danej gminy, ale także mieszkańcom miasta centralnego.

Analiza rozkładu wartości syntetycznego wskaźnika zasobów ekonomicznych w gminach wskazuje na istotne zróżnicowanie między porównywanymi strefami (ryc. 4). Porównanie rozpiętości wartości wskazuje jednak na konwergencję pod tym względem, zarówno na poziomie zróżnicowania międzygminnego, jaki między porównywanymi strefami. W 2002 r. wartości zawierały się w przedziale od $-1,2*\delta$ do $+1,23*\delta$, a w 2014 r. w przedziale od $-0,8*\delta$ do $+0,9*\delta$. Pierwszy rok analizy cechował się równomiernym rozkładem liczby jednostek w każdej z klas poziomu rozwoju (odpowiednio po 6 gmin). W 2014 r. nastąpiło zmniejszenie liczby jednostek odstających. Najliczniejszą grupę stanowiły jednostki o przeciętnym poziomie rozwoju zasobów ekonomicznych, tj. w których wartość odchylenia standardowego waha się między $+0,5*\delta$ a $-0,5*\delta$.

Analiza uwarunkowań w ujęciu „regionalnym” wskazuje na wyższy poziom rozwoju tej determinanty w strefie oddziaływania Wrocławia. Gminy skoncentrowane wokół stolicy Dolnego Śląska charakteryzowały się nie tylko dodatnią wartością wskaźnika syntetycznego, często powyżej $+0,5*\delta$ (por. tab. 1), ale także wyższą wartością poszczególnych zmiennych cząstkowych.

Analiza rozkładu standaryzowanych wartości wybranych determinant ekonomicznych dla stref wokół Wrocławia i Kielc (ryc. 5) wskazuje na zasadnicze różnice wartości odchyłeń. Rozkład wartości wskaźników cząstkowych wskazuje, że właściwie każda z przyjętych

cech wykazuje znaczne, utrzymujące się w czasie, dysproporcje na korzyść strefy podwrocławskiej. W przypadku wskaźnika B1 – obciążenia ekonomicznego – na przestrzeni 12 lat nastąpiło względne wyrównanie jego wartości, a tym samym zmniejszenie dysproporcji pomiędzy porównywanymi strefami. W przypadku pozostałych wskaźników zaobserwowano pogłębienie polaryzacji.

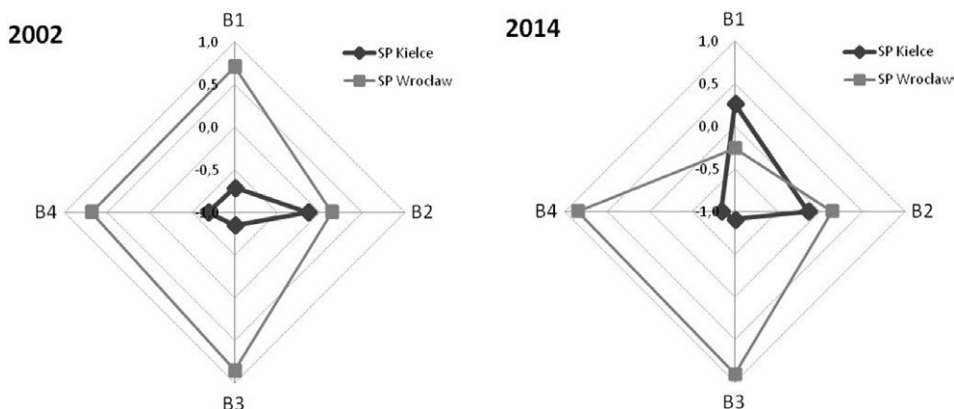

Ryc. 4. Poziom rozwoju zasobów ekonomicznych

Źródło: opracowanie własne.

Level of economic resources development

Source: own compilation.

Ryc. 5. Rozkład wartości cząstkowych syntetycznego wskaźnika zasobów ekonomicznych
 Źródło: opracowanie własne.
Distribution of the partial values for synthetic indicator of economic resources level
 Source: own compilation.

Zasoby przestrzenne

W wyniku intensywnych procesów urbanizacyjnych zachodzących w strefie oddziaływania miast istotnym wydaje się być świadome kreowanie przestrzeni w sposób gwarantujący racjonalne gospodarowanie tym zasobem. Duże znaczenie dla rozwoju zasobów przestrzennych mają uwarunkowania planistyczne. Aktem prawa miejscowego w zakresie określenia przeznaczenia terenu są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (mpzp). W 2014 r. w strefach podmiejskich Wrocławia i Kielc pokryte nimi było łącznie ponad $\frac{3}{4}$ powierzchni, przy czym nieco większy udział zaobserwowano w strefie kieleckiej – 77,5% (por. tab. 1). Najbardziej korzystna sytuacja wystąpiła w 7 gminach (4 w strefie podmiejskiej Kielc i 3 w strefie podmiejskiej Wrocławia), w których całe terytorium było pokryte planami miejscowymi. Są to gminy, które planując kierunki zmian, dążyły do uregulowania sposobu gospodarowania zasobami przestrzennymi już wcześniej, osiągając pełne pokrycie do 2002 r. W pozostałych jednostkach dynamika zmian sięgała od kilkudziesięciu do kilkuset procent³.

Właściwe kreowanie polityki przestrzennej jest szczególnie istotne w kontekście planowanej konwersji obszarów rolniczych i leśnych na rzecz terenów zurbanizowanych. Spadek zapotrzebowania na tereny objęte użytkowaniem rolniczym znalazł swoje odzwierciedlenie we wzroście udziału gruntów o zmienionym przeznaczeniu. W 2014 r. wyniósł on średnio 7,8% powierzchni analizowanych gmin, dwukrotnie więcej niż w 2002 r. O ile na początku analizowanego okresu planowane przekształcenia w większym zakresie dotyczyły strefy podmiejskiej Wrocławia niż Kielc (odpowiednio 6% i 1,8% powierzchni), to w 2014 r. proporcje uległy odwróceniu (odpowiednio 6,7% i 8,8%). Efektem działań podejmowanych przez władze samorządowe w celu dostosowania posiadanych zasobów gruntowych do potrzeb potencjalnych inwestorów (mieszkańców i przedsiębiorców) jest stopniowy wzrost udziału gruntów zurbanizowanych. W 2002 r. średnio 7,8% obszaru stref

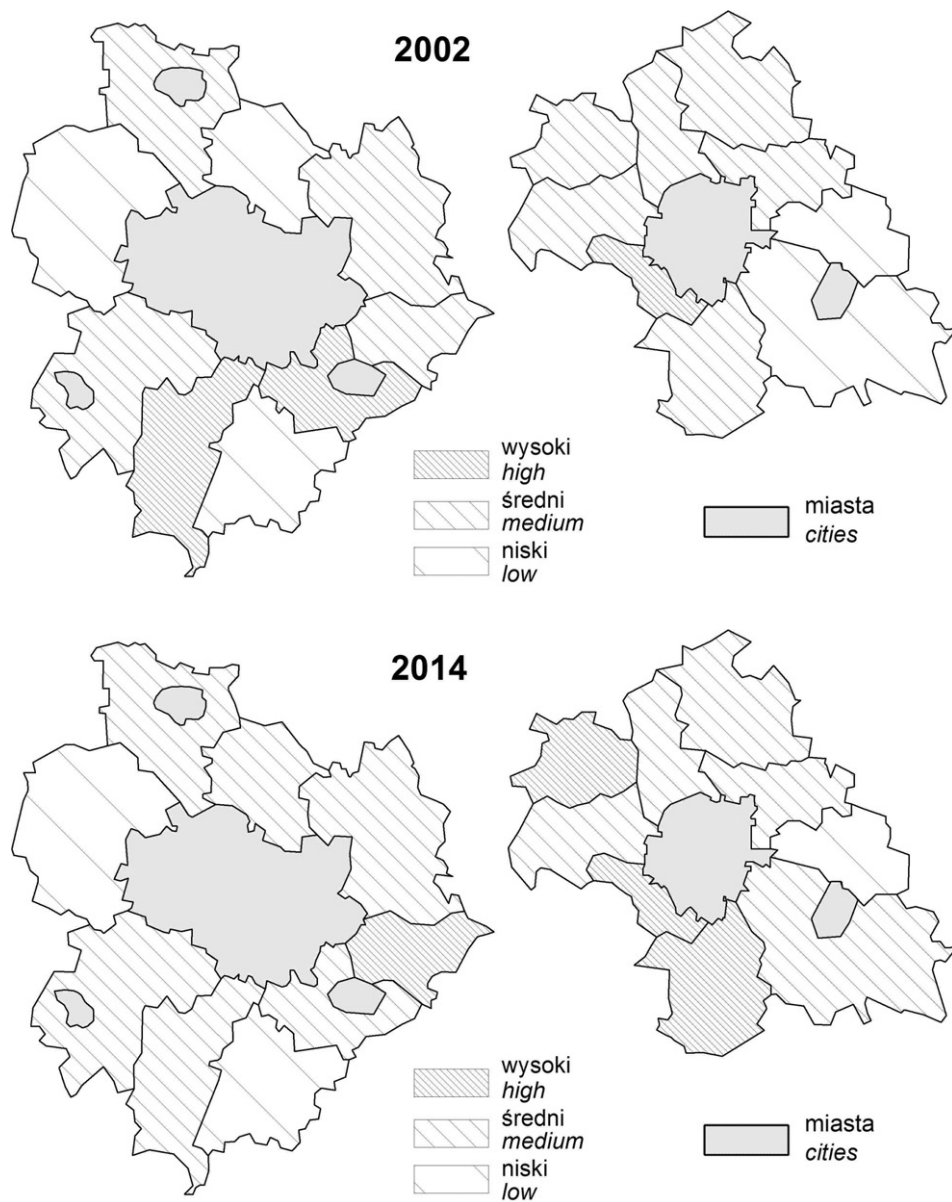
³ Tak duży przyrost wystąpił w gminach, w których udział terenów objętych miejscowymi planami zagospodarowania terenu w 2002 r. wynosił maksymalnie kilka procent.

podmiejskich stanowiły grunty zabudowane i zurbanizowane (odpowiednio 7% i 8,5% w strefie kieleckiej i wrocławskiej). Do 2014 r. nastąpił przyrost udziału takiej powierzchni do poziomu 8,2% (odpowiednio 7,4% i 8,9%).

Ważnym elementem zasobów przestrzennych, który stanowi o atrakcyjności danego obszaru oraz o potencjalnym jego dalszym rozwoju, jest infrastruktura techniczna. Jednym z najbardziej dynamicznie zmieniających się elementów w przestrzeni podmiejskiej jest rozwój infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej. O ile w przypadku pierwszej kategorii można już mówić o prawie 100% dostępności mieszkańców jednostek podmiejskich do instalacji wodociągowej, to rozwój kanalizacji przebiega dużo wolniej. Wynika to z dużej kosztocłonności prac oraz utrzymania infrastruktury. Duże rozproszenie zabudowy sprawia, że instalacja kanalizacyjna zastępowana jest m.in. przez przydomowe oczyszczalnie ścieków. Jest to jednak zasób infrastrukturalny, którego obecność na terenie gminy znacząco podnosi jej atrakcyjność inwestycyjną. Potwierdzeniem tego faktu może być wartość dynamiki wzrostu gęstości kanalizacyjnej sieci rozdzielczej na 100 km² na poziomie prawie 300% (z 22,1 km w 2002 r. do 84,5 km w 2014 r.). Analiza gęstości sieci, jak i tempa zmian wskazuje na znaczną różnicę między porównywanymi strefami. W całym badanym okresie strefę kielecką charakteryzował lepszy dostęp do sieci kanalizacyjnej (por. tab. 1). Wynika to przede wszystkim z uwarunkowań przestrzennych oraz struktury użytkowania ziemi. W strefie kieleckiej użytki rolne stanowiły 52% powierzchni, natomiast w strefie wrocławskiej 73%.

W odniesieniu do rozkładu wartości syntetycznego wskaźnika zasobów przestrzennych na początku analizowanego okresu (2002), najwięcej gmin (10) znajdowało się w przedziale o przeciętnym poziomie. Zmiany, które nastąpiły w ciągu 12 lat, nie wpłynęły co prawda na wzrost różnicy między strefami, ale przyczyniły się do zwiększenia dysproporcji wewnętrznych w obrębie każdej ze stref (ryc. 6). Rozkład wartości wskaźnika syntetycznego w roku 2002 i 2014 wskazuje na silny wpływ lokalnych uwarunkowań w poszczególnych jednostkach, nie zaś rangi centralnego ośrodka miejskiego. W 2002 r. w grupie jednostek o najwyższym odchyleniu od średniej znalazły się głównie gminy strefy podmiejskiej Wrocławia (Kobierzyce i Siechnice), zaś w 2014 r. przewagę stanowiły gminy podkieleckie (Sitkówka-Nowiny, Morawica, Strawczyn).

Analiza rozkładu wartości poszczególnych wskaźników cząstkowych wskazuje na wzrost różnic między porównywanymi strefami (ryc. 7). Największe dysproporcje występują pod względem wartości trzech spośród pięciu analizowanych wskaźników: C2 – udziału gruntów leśnych i rolniczych o zmienionym przeznaczeniu, C4 – długości kanalizacyjnej sieci rozdzielczej/100 km² oraz C5 – liczby budynków mieszkalnych/1000 mieszkańców.

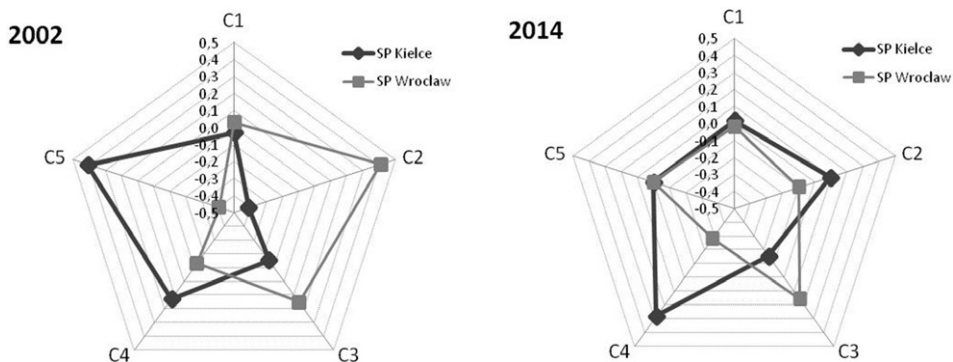

Ryc. 6. Poziom rozwoju zasobów przestrzennych

Źródło: opracowanie własne.

Level of spatial resources development

Source: own compilation.

Ryc. 7. Rozkład wartości cząstkowych syntetycznego wskaźnika zasobów przestrzennych

Źródło: opracowanie własne.

Distribution of the partial values for synthetic indicator of space resources level

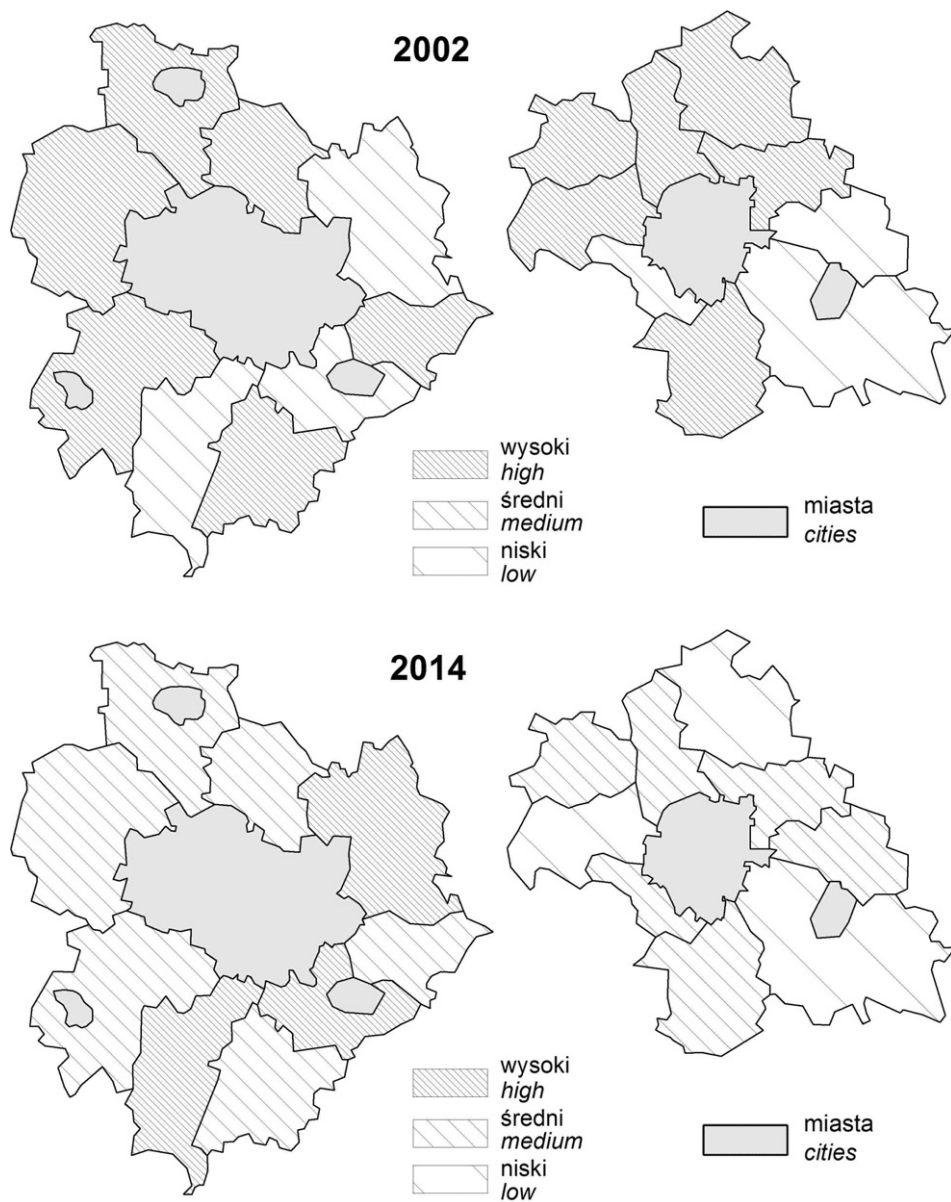
Source: own compilation.

Zasoby lokalne – ocena końcowa

Rzeczywisty poziom rozwoju posiadanych zasobów w badanych strefach podmiejskich został określony na podstawie wskaźnika syntetycznego, obliczonego jako średnia (dla każdego roku analizy osobno) z wartości trzech wskaźników, będących syntetycznymi miarami poszczególnych grup zasobów: społecznych, ekonomicznych i przestrzennych. Uwzględnione w badaniu gminy charakteryzowały się znacznym zróżnicowaniem pod względem stopnia rozwoju zasobów lokalnych. Zarówno w roku 2002, jak i 2014, jednostki charakteryzujące się najwyższym poziomem rozwoju zasobów koncentrowały się w bezpośrednim otoczeniu Wrocławia (gminy Siechnice, Kobierzyce, Długołęka). Wśród gmin o najniższym poziomie wartości wskaźnika znalazły się wyłącznie te położone w strefie podmiejskiej Kielc (Zagnańsk, Piekoszów, Daleszyce, Górno). Dysproporcje pomiędzy obydwoma strefami wynikają przede wszystkim z szybszego tempa zmian zachodzących w pierwszym z wymienionych obszarów i silniejszego oddziaływania Wrocławia na swoje otoczenie. Dynamika zmian przyczyniła się do zwiększenia różnic.

Przeprowadzona analiza statystyczna pozwoliła określić, które grupy zasobów najsilniej determinują końcową ocenę zasobów lokalnych, a tym samym wpływają na kierunek oraz tempo przekształceń podmiejskich wsi. Wpływ poszczególnych zmiennych na końcową ocenę zasobów lokalnych różnił się w zależności od przekroju czasowego oraz położenia danej jednostki administracyjnej względem miasta centralnego. Najsilniej oddziałującą grupę w badanym przedziale czasowym oraz w obu strefach stanowiły zasoby społeczne oraz ekonomiczne. To one miały najsilniejszy wpływ na dysproporcje między jednostkami przestrzennymi (ryc. 9). Do 2014 r. zaobserwowano wzrost wpływu zasobów przestrzennych na zróżnicowanie ogólnej oceny zasobów lokalnych.

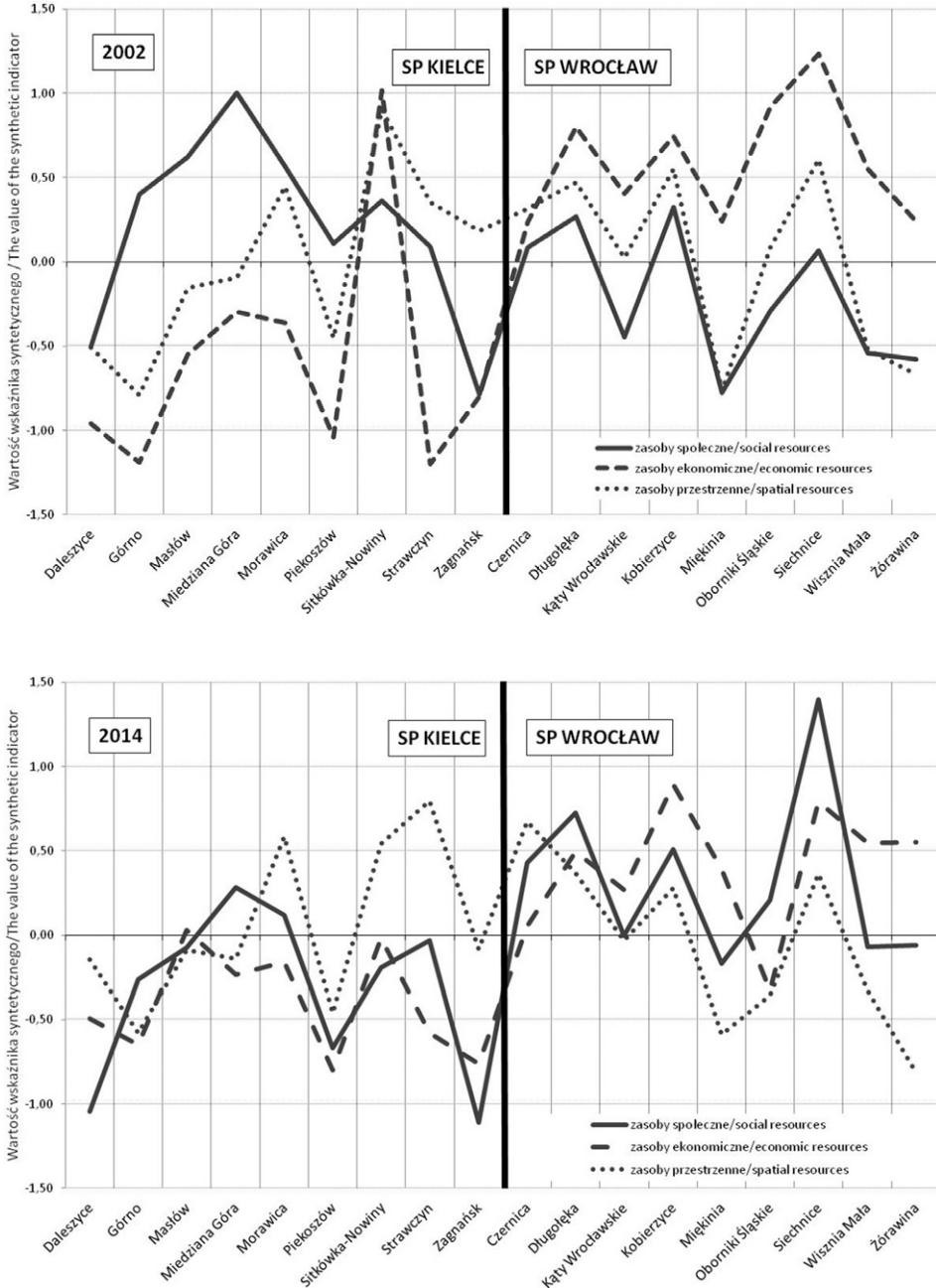

Ryc. 8. Poziom rozwoju zasobów lokalnych (miara syntetyczna)

Źródło: opracowanie własne.

Level of local resources development (synthetic measure)

Source: own compilation.

Ryc. 9. Rozkład wartości wskaźników syntetycznych poziomu rozwoju zasobów lokalnych
 Źródło: opracowanie własne.

Distribution of synthetic indicators value for the level of local resources development
 Source: own compilation.

Zakończenie

Przeprowadzone postępowanie badawcze wykazało, iż na początku badanego okresu dysproporcje między jednostkami przestrzennymi tworzącymi porównywane strefy podmiejskie były nieznaczne. Dotyczyło to zwłaszcza zasobów przestrzennych. W przypadku zasobów ekonomicznych i społecznych dysproporcje były większe, co determinowało zróżnicowanie końcowej oceny posiadanych zasobów. Analiza przeprowadzona dla roku 2014 wskazała natomiast na wzrost dysproporcji rozwojowych praktycznie w każdej z analizowanych sfer, co wpłynęło na końcową ocenę poziomu zmian społeczno-gospodarczych w oparciu o zasoby lokalne w strefach podmiejskich. Dostrzeżono ponadto, że poziom przekształceń na obszarach graniczących z Wrocławiem i Kielcami generowany był głównie przez zmiany zachodzące w sferze zasobów społecznych i gospodarczych. Dynamika i zakres tych przekształceń był szybszy w strefie oddziaływania Wrocławia. Tym samym stwierdza się, że poziom zmian społeczno-gospodarczych jest w większym stopniu wypadkową wielkości i rangi ośrodka centralnego, a przy tym siłą powiązań miasta z jego najbliższym otoczeniem. Strefy podmiejskie są przekształcane w wyniku procesów urbanizacyjnych i modernizacyjnych zachodzących w płaszczyźnie demograficznej, ekonomicznej i przestrzennej, wynikających z posiadanych zasobów. Ich bliskie sąsiedztwo z miastem centralnym stanowi czynnik intensyfikujący wspomniane procesy, a tym samym tworzy warunki dla sprzężeń zwrotnych pomiędzy czynnikami endogenicznymi i egzogenicznymi. Zmiany zachodzące w obu porównywanych strefach podmiejskich mają ten sam kierunek, jednak ich natężenie jest uwarunkowane wielkością i rangą miasta centralnego.

Literatura

- Bański J.**, 2008, *Strefa podmiejska – już miasto, jeszcze nie wieś*, [w:] A. Jezierska-Thole, L. Kozłowski (red.), *Gospodarka przestrzenna w strefie kontinuum miejsko-wiejskiego w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń, s. 29–43.
- Bański J.**, 2012, *Problematyka definicji i zasięgu przestrzennego obszarów wiejskich i stref podmiejskich*, Acta Scientiarum Polonorum, Administratio Locorum, 11 (3), Wyd. UW-M, Bydgoszcz, Kraków, Lublin, Olsztyn, Poznań, Siedlce, Szczecin, Warszawa, Wrocław, s. 5–15.
- Barbier B.**, 1985, *Strefa podmiejska i przestrzeń podmiejska w geografii francuskiej*, Acta Universitatis Lodziensis, Folia Geographica, 5, s. 17–25.
- Beaujeu-Garnier J., Chabot G.**, 1971, *Zarys geografii miast*, PWE, Warszawa.
- Cherry G.**, 1974, *The evolution of British town planning: A history of town planning in the United Kingdom during the 20th century and of the Royal Town Planning Institute, 1914–1974*, Leonard Hill Books, Leighton Buzzard.
- Czapiewski K.**, 2010, *Koncepcja wiejskich obszarów sukcesu społeczno-gospodarczego i ich rozpoznanie w województwie mazowieckim*, Studia Obszarów Wiejskich, 22, Warszawa.
- Dematteis G.**, 1985, *Strefa podmiejska Turynu*, Acta Universitatis Lodziensis, Folia Geographica, 5, s. 179–193.
- Droege P.**, 2006, *Post-suburban Sydney: Community between global commodity and local autonomy*, [w:] K. Anderson, R. Obson, F. Allon, B. Neilson (red.), *After sprawl: post urban Sydney*, Centre for Cultural Research, University of Western Sydney, Sydney, <http://www.uws.edu.au/> (dostęp 07.2015).

- Dziewoński K.**, 1987, *Strefa podmiejska – próba ujęcia teoretycznego*, Przegląd Geograficzny, 59, 1–2, s. 55–63.
- Friedmann J.**, 1972, *A general theory of polarized development*, [w:] N.M. Hansen (red.), *Growth Centres in Regional Economic Development*, Free Press, New York, s. 82–107.
- Głaz M.**, 2010, *Wielofunkcyjność wsi w strefie podmiejskiej Wrocławia*, rozprawa doktorska, Uniwersytet Wrocławski.
- Gonda-Sroczyńska E.**, 2009, *Przemiany strefy podmiejskiej Wrocławia w ostatnim dziesięcioleciu*, Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich, 4, PAN Oddział w Krakowie, Komisja Technicznej Infrastruktury Wsi, Kraków, s. 149–165.
- Heffner K.** 1997, *Wielofunkcyjny rozwój a sieć osiedleńcza na wsi. Jak sieć osiedleńcza warunkuje rozwój terenów wiejskich*, [w:] M. Kłodziński, A. Rosner (red.), *Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania i możliwości wielofunkcyjnego rozwoju wsi w Polsce*, SGGW, Warszawa, s. 99–116.
- Jakóbczyk-Gryszkiewicz J.**, 1998, *Przeobrażenia stref podmiejskich dużych miast. Studium porównawcze strefy podmiejskiej Warszawy, Łodzi i Krakowa*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
- Janc K.**, 2009, *Zróżnicowanie przestrzenne kapitału ludzkiego i społecznego w Polsce*, Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Jurek J.**, 1991, *Zmiany struktury społeczno-ekonomicznej wsi w strefie podmiejskiej Poznania*, Seria Geografia, 52, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Kaczmarek Z. Parysek J.**, 1977, *Zastosowanie analizy wielowymiarowej w badaniach geograficzno-ekonomicznych w metodach ilościowych w geografii*, PWN, Warszawa.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, 2012, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Koter M.**, 1985, *Kształtowanie się strefy podmiejskiej w świetle badań historyczno-geograficznych*, Acta Universitatis Lodzianis, Folia Geographica, 5, Łódź, s. 61–73.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*, 2010, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Liszewski L.**, 1985, *Użytkowanie ziemi jako kryterium strefy podmiejskiej*, [w:] *Pojęcia i metody badań strefy podmiejskiej*, Acta Universitatis Lodzianis, Folia Geographica, 5, s. 75–89.
- Maik W.**, 1985, *Charakterystyka strefy podmiejskiej w kategoriach funkcjonalnych. Próba rekonstrukcji modelu pojęciowego i metody badawczej*, Acta Universitatis Lodzianis, Folia Geographica, 5, Łódź, s. 41–60.
- Markowski T.**, 2013, *Elastyczne i zintegrowane planowanie w obszarach funkcjonalnych – w stronę nowego podejścia do planowania przestrzennego*, Katedra Zarządzania Miastem i Regionem, Uniwersytet Łódzki, Łódź.
- Parysek J.J.**, 1997, *Podstawy gospodarki lokalnej*, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań
- Perroux F.** 1955. *Note sur la notion pole de croissance*, *Economie Applique*, 8, s. 307–320.
- Pryor R.**, 1968, *Defining the rural-urban fringe*, *Social Forces*, 47, 2, s. 202–215.
- Przygodzki Z.**, 2015, *Kapitał terytorialny w zintegrowanym planowaniu rozwoju. Koncepcje współpracy* [w:] *Barometr regionalny. Analizy i prognozy*, 13, 4, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu, Zamość, s. 29–33.
- Rowe P.**, 1991, *Making a Middle Landscape*, MIT, Cambridge, Mass.
- Rydz E.**, 2003, *Współczesne tendencje w gospodarce strefy podmiejskiej na przykładzie gminy Słupsk i Kobylnica*, *Studia Obszarów Wiejskich*, 4, Warszawa, s. 181–196.
- Solarek K.**, 2013, *Struktura przestrzenna strefy podmiejskiej Warszawy. Determinanty współczesnych przekształceń*, *Prace Naukowe Politechniki Warszawskiej, Seria Architektura*, 13, Oficyna Wydawnicza PW, Warszawa.

- Straszewicz L.**, 1985, *Strefa podmiejska. Pojęcia i definicje*, Acta Universitatis Lodziensis, Folia Geographica, 5, Łódź, s. 7–16.
- Szyda B.**, 2016, *Rozwój procesów urbanizacyjnych w strefach podmiejskich Częstochowy, Kielc i Radomia*, rozprawa doktorska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.
- OECD, 2001, *Territorial Outlook. Territorial Economy*, (http://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/oecd-territorial-outlook_9789264189911-en)
- Wojnar K.**, 2012, *Ocena oddziaływania na terytorium jako instrument polityki przestrzennej*, [w:] A. Olechnicka, K. Wojnar (red.), *Terytorialny wymiar rozwoju. Polska z perspektywy badań ESPON*, Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych EUROREG, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.

Summary

The regional policy pursued today is based on actions aimed at integrated development of local government units, including more aspects of functional and spatial connections. It leads to a change in the approach to the assessment of local capital available in rural areas in a broad sense. One of the specific examples of rural areas where the potential of creation depends on endogenous and exogenous factors are the suburban areas which, according to the new paradigm, are called cities functional areas.

The article attempts to assess the developmental disparities resulting from the potential of the resources available in the areas of interaction of the two urban centres: Wrocław and Kielce. Regions selected for the purpose of a comparison are characterised by different demographic and economic potential conditions, as well as by the different conditions and historical location. What they have in common is the administrative functionality, which results from the rank of province capital.

The article aimed at establishing the main determinants of rural development within the range of the strongest influence of the urban center. For the study adopted 18 municipalities in the zone of influence of the central city (after 9 for each center). Time range assumed for 2002 and 2014. Diagnostic variables were divided into 3 categories of local capital: social resources; economic resources; and spatial resources.

The research process showed slight disproportions in terms of baseline year (2002) between the units constituting each suburban area. Municipalities centered around Kielce and Wrocław were characterised by a similar level (assessment based on synthetic index) mainly for spatial resources. In the case of economic and social resources disproportions were higher but they do not have a significant influence on the final assessment of its potential. Data analysis in 2014 showed an increase in disparities of development in almost all of the analysed areas. This in turn contributed to the final assessment of the actual level of socio-economic changes in the suburban areas. As noticed in the article, the transformations in the areas bordering with Wrocław and Kielce were generated mainly by changes in the area of social and economic resources. The dynamics and scope of this transformation was faster in the influence zone of Wrocław. Therefore, it has been indicated that the level of socio-economic changes is to a larger extent a result of the size and range of central city and, thus, the relations between the city and its immediate surroundings.

